

Iz knjige sirot.

Josip Vandot.

V.

esen je prišla v planinski svet. Gore so se svetile v belem, svežem snegu, v dolini pa je venelo listje in je padalo na zemljo. Izpraznilo se je polje, in hladen veter je vel preko strnišč. Pastirjev je bilo po njivah polno: tuintam je gored ogenj, in se je dvigal modrikast dim proti nebu. Kraj ognja pa je sedel vesel pastirček. Pekel je krompir in prepeval žalostno in veselo pesem.

Hišica gospe Amalije na širnem pašniku je bila že skoro gotova. Le nekaj dni še — in stala bo tam bela in lepa. Gospa pa se bo preselila tja in bo živela mirno in samotno. Potrkal bo tam na vrata ubog siromak in ne zaman. Radodarne roke gospe Amalije bodo sipale dobrote bogato okrog. Ljubili jo bodo vsi in molili zanjo.

Lep jesenski dan je bil tisto nedeljo, ko se je pripravljala mala Nežica za odhod v mesto. Z gospo sta pospravljali mnogo reči; kajti gospa se je namenila, da spremlja Nežico v mesto in ostane nekaj dni tam. Potem se pa vrne in se preseli takoj v svojo novo hišico.

„Nežica, tisto obleko pa kar pusti! Oblekla jo boš jutri za potovanje,“ je dejala gospa, ko je mislila Nežica spraviti tisto obleko v odprti kovčeg. Deklica je položila spet vse nazaj na stol in rekla:

„Kam bom pa dejala to obleko, ki jo imam zdaj na sebi? Gospa...“

Gospa Amalija jo je prijela za drobno uho in jo pokarala:

„Ali ti nisem že večkrat rekla, da mi ne smeš reči „gospa“? Saj pravim, ti neubogljivka!“

Nasmehnila se je Nežica. Pogledala je gospo vdano in odgovorila: „Odpustite mi, mama — moja zlata mamica! Nikdar več ne bom neubogljiva.“

Gospa Amalija jo je poljubila na čelo, Oj, kako srečno se je čutila zdaj, da je vzela ubogo deklico k sebi! Tolažba ji je bila v nesrečnih in žalostnih urah. Privadila se je je deklica popolnoma. Prostodušno in veselo je kramljala z njo. Bila je kakor solnčni žarki: kamor pridejo, povsod je veselje in vse je lepo in svetlo... Ljubila jo je gospa kot svojo hčerko, in Nežica jo je ljubila kot svojo mamico. Pa je bilo obema lepo in veselo življenje. Le tega se ni mogla Nežica privaditi, da bi rekla gospe „mama.“ Dolgo časa je bilo treba, preden se je temu privadila.

Nič se ni Nežici poznalo, da je doma v ubožni kmetiški hiši. Bila je kakor pristno gosposko dekletce iz mesta. Njeno vedenje, njena postava, sploh vse na nji je bilo nežno in gosposko. Nihče bi ne bil verjel, da ji je tekla zibelka pod raztrgano kmetiško hišo visoko gori v hribih. Nihče bi ne bil verjel, da je to Nežica, sestra Črnetovega pastirčka Andrejca.

In danes se je pripravljala za odhod v mesto. In če se je spomnila tega, se je je polastil čuden nemir. Kako bo tam, oj, kako bo tam? Ali bo veselje in sreča? Ali žalost in nesreča?

Toda gospa ji je pravila toliko lepega o mestu, da se je deklica kmalu potolažila. Radovedna je bila samo, kako bo tam, oj, kako bo tam! Pa se je zamislila včasih in ugibala...

Vse sta že pospravili z gospo, in vse je bilo pripravljeno za pot. Postarna gospodinja jima je prinesla kave in belega kruha. Sedli sta k mizi.

Takrat pa je pogledala gospa Amalija slučajno skozi okno.

„Glej, no, Nežica, ali ni tam Andrejec?“ je rekla.

Nežica je skočila k oknu in vzkliknila: „Andrejec je, naš Andrejec!“

Stopila je tudi gospa k oknu in ga odprla. „Oj, Andrejec, pojdi no k nama v sobo,“ je zaklicala.

Resnično — tam ob plotu je stal Andrejec-trmoglavec. Ko je zapazil gospo, je zardel v zadregi in ni vedel, kaj bi storil. Klobuček je snel z glave kakor v cerkvi in ga je stisnil pod pazduho.

„Naká, ne grem noter,“ je pomislil in jo hotel kar odkuriti. „Sram me je...“

Takrat pa je že pritekla Nežica iz hiše. Prijela je bratca za roko in mu govorila: „Andrejec, ne bodi no tak, če te gospa kličejo! Pojdi z mano...“

Obotavlja se, je stopal Andrejec za sestrico. A pri vratih se ji je hotel kar iztrgati. „Ne grem... no, če ne grem,“ je ponavljal. „Sram me je...“

A že so se odprla vrata. Prikazala se je gospa Amalija, in Andrejec ni mogel več nazaj. Plašno je stopil v sobo in zamrmral komaj slišno: „Dober dan.“

„Glej ga Andrejca!“ se mu je nasmehnila gospa. „Mimo gre, pa še noter ne bi bil prišel, če bi ga ne bili klicali. Oj, ti poredni Andrejec ti!“

Ničesar ni odgovoril Andrejec. Samo smehljal se je v zadregi in ni vedel, kam bi se dejal. Gospa Amalija je odmaknila stol in je skoro s silo posadila nanj pastirčka Andrejca. V najlepši obleki je bil Andrejec in se mu ni bilo sramovati nikogar. Mirno je sedel tam na stolu in se je še vedno smehljal.

„Kaj si prišel po slovo k Nežici?“ ga je vprašala gospa Amalija.

„Sem,“ je pokimal Andrejec in zardel.

„Pa si jo mislil kar odkuriti,“ se je nasmejala gospa. „Zakaj nisi prišel kar sem v sobo?“

„Sram... sram me je bilo,“ je odgovoril pastirček s povešenimi očmi.

„Oj, mama, kolikrat sem mu rekla, naj pride k nama!“ se je oglasila Nežica. „Pa je govoril vedno in trdil, da ga je sram.“

Pogledal je začudeno Andrejec sestrico. Glej, rekla je gospe „mama“, kakor nekdanji zlati mamici, ki spi tam na pokopališču. Začudil se je Andrejec, ko je slišal to, in skoro ni mogel verjeti. Oj, sestrica ubogega Črnetovega pastirčka pravi gospe „mama“! Ali ni to neverjetno?

Še bolj se je začudil Andrejec, ko je prinesla gospodinja tudi zanj skledico kave. Pa tedaj se ga je polastila nova skrb. Oj, kako se pa je gosposko? Kako naj prime drobno in majhno žličko, da bi ga ne bilo treba biti sram pred gospo? ... Gledal je torej Andrejec od strani sestrico in srebal tako kot ona. Pa se mu ni zgodilo nič hudega, in Andrejca ni bilo treba biti sram.

Pogovarjali so se toinono, in Andrejca je minul kmalu ves strah. Prostdušno je odgovarjal na gospejina vprašanja, in ni ga bilo več sram. Seveda, vse lažje je tam na širni senožeti. Tam lahko govori človek, četudi ga posluša samo neumna živina! A tu je treba paziti, da ne poveš kakšne nespametne. Nasmejala bi se mu pač gospa na glas, in sram bi ga bilo, joj, tako sram!

Nežica je bila oni dan vsa vesela, četudi je vedela, da je to leto morda zadnji dan v domačem kraju. Kramljala je prisrčno in je dražila bratca, ker je bil tako redkobeseden. A nazadnje se je razvezal tudi Andrejcu jezik. Vračal je sestrici vse poredne besede in nazadnje so se smejali vsi.

„Škoda, da smo pospravili že vse,“ je dejala potem Nežica. „Joj, naš Andrejec bi se lahko čudil. Pravil bi ciki in marogi jutri na senožeti o vsem, kar je videl tu.“

„Nič ne dé,“ se je odrezal Andrejec. „Bom pa pravil o Nežici. Poredna je, bom pravil, pa mene samo draži.“

„Kaj misliš, da bode prišla maroga za mano v mesto?“ se je posmejala Nežica. „Misliš, da me bo oštela tam, zakaj te dražim?“

„Bodita no pri miru!“ ju je posvarila gospa. „Saj sta danes zadnji dan skupaj.“

In domislil se je tega res tudi Andrejec, in tudi Nežica se je domislila. Neka tesna žalost se ju je polotila — in umolknila sta oba. Povesila sta glavi in se zamislila. Gospe Amaliji pa ni bilo to prav. Da bi ju spet razvedrila, jima je prinesla krožnik sladkega peciva. Pa se ju je polotila spet dobra volja.

Lep dan je bil takrat vsem trem. Dobro so se imeli vsi in so govorili veliko. Glej, pa je že zašlo solnce tam za Vitrancem, in iz temnih prepadov Razora je že vstajal mrak. Oj, čas je, Andrejec, da greš domov! Živina doma je že žejna in čaka mukajoča tebe. Gospodar Črne je hud, in njegovi prsti so trdi, če se dotaknejo rdečih ušes!

In šel je Andrejec; a ni šel sam. Spremljali sta ga gospa in Nežica do doma. Ponosno je korakal Andrejec skozi vas, in tovariši so ga gledali zavidljivo. Ustavljali so se na cesti in gledali začudeno za njim. Oj, ta Andrejec-trmoglavec! Gre z mestno gospo po cesti, pa se ne boji čisto nič. Joj, pogumen je in prevzeten — ta Andrejec-trmoglavec! ...

Ločili so se pred Črnetovo hišo, in Andrejec je moral obljubiti, da pride jutri na postajo po slovo. Kmalu potem je započil Andrejčev glasni bič in se je zaslišal njegov glas. Krave je gnal napajat in vpil je in pokal z bičem.

Gospa in Nežica pa sta krenili na pokopališče po zadnje slovo od dragih, ki počivajo v mirnem grobu. Bel in velik kamen se je svetil tam na grobu nesrečnega profesorja in je bil ovit z lepim, zelenim vencem. Pokleknila sta in molili gorko.

Kmalu nato pa je že ležala nad planinskim svetom črna noč, polna jesenskih zvezd . . .

* * *

Vlak je izginil drugo jutro tam za ovinkom, in Andrejec je ostal sam. Še dolgo je gledal tjadol, kamor se je izgubil že davno vlak. Samo košček dima je še videl, pa tudi ta košček se je manjšal, dokler ni izginil popolnoma. Prazno je bilo, prazno vse širomokrog. Le modro nebo se je smehljalo nad planinami, a drugo je izginilo vse dol za ovinkom. In Bog ve, če se povrne še kdaj nazaj?

Hudo je bilo Andrejcu. Pa se je napotil žalosten proti vasi. Glej, zdaj je sam, tako sam! Starši mu počivajo tam na pokopališču, a sestra je odšla daleč, daleč od njega v tuje mesto. Nikoli več je ne vidi zlate mamice in ljubega očka na tem svetu! Morda ne vidi tudi sestrice nikoli več . . .

Samo to je mislil Andrejec, ko je spel proti vasi. Žalosten je oblekel doma svojo delavno, zakrpano obleko in žalosten je gnal živino na senožet. Zakuril je tam velik ogenj in se je vsedel poleg njega. Mrzel veter je vel preko doline in razpihaval ogenj. Sipal je kar trumoma rumeno listje z dreves gori v lesu.

Andrejec je strmel nepremično v ogenj . . . Oj, nikdar ni mislil, da mu bo tako hudo po sestrici, po ubogi Nežici! Zakaj jo je pustil? Zakaj ji ni rekel: „Ostani, Nežica, pri meni, da ne bom tako sam in žalosten na senožeti!“ Pa bi bila morda ostala v domačem kraju in tudi gospa bi bila ostala . . . Zdaj pa je šla dobra sestra v tuji svet, in težko in bridko ji bo po dragem rodnem kraju. Odšla je pač žalostna in morebiti se ne vrne nikoli več . . .

Hudo je bilo Andrejcu, oj, tako hudo, da se je skoro razjokal. A stresel je z glavo, kot bi hotel odpoditi vse žalostne misli. Glej, ali ni prav, da je odšla Nežica v mesto v veliko šolo? Naučila se bo veliko in potem ji bo dobro. Vrnila se bo v domači kraj in bo ostala vedno pri njem. Še lepše jima bo življenje kakor zdaj — veselo in polno solnčnih žarkov . . . Andrejec, o Andrejec, nikar se ne žalosti, ampak z veseljem pričakuj tistega lepega časa! Ali čuješ, Andrejec? Nikar naj ti ne bo hudo; saj bo enkrat še vse dobro in lepo!

Tako si je govoril Andrejec in tolažil samegasebe. Spomnil se je tudi svoje ljube živine in je pogledal po nji. Izgubila se je skoro vsa tam ob grmovju kraj šumeče Pišence. Poskočil je pastirček na noge in zgrabil svojo palico. V tistem trenutku pa mu je dospelo na uho neko daljno, lepo zvončkljanje. Postal je Andrejec in poslušal. Tisto zvončkljanje pa je prihajalo vedno bliže in je bilo vedno bolj razločno. Čudil se je temu

Andrejec. Hitel je preko senožeti proti grmovju, kamor je izginila njegova živina. Našel jo je tam in jo zavrnil nazaj na senožet. Zvončkljanje pa je bilo že čisto blizu, in Andrejec je obstal gori na vrhu.

In glej, izza vogala onkraj deroče Pišence se je pokazala tropa ovac, za njo druga, tretja . . . četrta — bila jih je cela vojska. Pastirji z dolgimi palicami v rokah in za klobukom velike, suhe šopke, so letali okrog njih in jih zaganjali na pot. Za ovcami pa so stopale počasi rejene krave; dolgo so hodile, preden so prešle mimo Andrejca. Beketale so ovce, mukale so krave; vmes pa so zvončkljali zvonci na vratovih živine in so klicali pastirji. Tam zadaj za vsemi pa je stopal stari Jozov Grega, veliki planinski pastir. Praznično je bil oblečen in na nogah ni imel več težkih lesenih cokelj. Kajti praznik je bil zanj danes, ko je prignal živino s planinskih pašnikov v dolino. Vso zimo se bo dolgočasil zdaj na vasi. Ko pa se pri-smeje pomlad, bo pa pohitel spet vriskajoč na veselo planino.

Zagledal je Andrejec Grego onkraj gorskega potoka in se je vzradostil.

„Pozdravljeni, stric Grega!“ je zaklical.

Ozrl se je vanj Jozov Grega. Privzdignil je svoj zeleni, s šopki okra-šeni klobuk in mu odzdravil:

„Bog daj dobro, Andrejec Kovačev!“

Potem pa je hitel za živino in izginil kmalu za grmovjem. Dolgo je gledal v tisto stran Andrejec, dokler mu ni vse izginilo izpred oči. Zvončkljanje je postajalo tiše, vedno tiše; a naposled je potihnilo čisto. Le veter je še šumel med velim listjem.

Andrejec je šel nazaj k ognju. Vrgel je nanj novih drv, in veter je kmalu razpihal velik plamen. Sedel je pastirček kraj ognja in se je spet zamislil . . . Oj, vrnil se je Jozov Grega s planine, in zdaj se bo pričelo spet prijetno življenje. Edini njegov prijatelj je Jozov Grega, ki se vedno potegne zanj in ga ima rad. Vso zimo stanuje pri Črnetu v prijazni vežni izbici. Pipo tobaka kadi in dela toinono. Vedno je vesel in zadovoljen. Ob večerih pa sedi v veliki izbi kraj peči in pripoveduje povesti o planinah, o škratih, vilah, rojenicah, volkovih, o risih in medvedih. Poslušajo ga vsi tako radi, posebno pa Andrejec, ki ga hoče kar pojesti z očmi. Ko pa je letos spomladi odhajal na svoje drage gore, je še rekel Andrejcu:

„Ej, Andrejec, če boš priden, pa te vzamen drugo leto s seboj. Pri-slужil si boš na planini denarja, in dobro ti bo . . .“

Oj, kako vesel je bil takrat Andrejec teh besedi! Samo na planini bi bil rad — tam pri stricu Gregi. Kaj mu je bilo vse drugo na svetu! Kaj vsi zakladi in zlati gradovi tam daleč v tujem svetu! Samo na planino bi šel rad in živel tam pri dobrem Jozovem Gregi . . .

Tako je premišljeval Andrejec kraj ognja in se je radostil. Pač je šla sestra daleč od njega, a zato mu je Bog poslal starega prijatelja, Jozovega Grego. Ne bo zapuščen in osamljen v domačem kraju. Sedel bo ob večerih pri peči kraj Grege in bo poslušal lepe povesti o planinah. Ali pa bo stopil k njemu v vežno izbico, ko bo kadir svojo pipo. Toinono bo pripovedoval Grega; a čas bo ginil in prišel bo Božič in prišla bo Nežica.

Pomlad bo prišla — in takrat bo odšel z Grego na planino past vaško živino. Lepo bo življenje tam gori; oj, tako lepo!

Dolg, neznošen dolg se je zdel danes Andrejcu dan. Komaj je že čakal večera, da bi smel gnati živino domov in bi poslušal spet starega planinskega pastirja. Ko je stalo solnce še za ped od gorskih vrhov, pa ni mogel Andrejec več zdržati. Pogasil je ogenj in spraval živino skupaj. Potem pa jo je pognal proti domu. (Dalje prih.)

Žabjak — „Zelena mlaka“.

Prof. Fr. Pengov.

Kam pa jo mahate, gospod Sekulja?¹ je vpraševal poredni Mihec oni dan — bilo je krasno majnikovo jutro — moža, ki jo je mahal težko otovorjen po cesti.

„Ej, domov k svojim malim, ki že težko pričakujejo zajtrka tam-le pod leskovjem in vrbovjem ob naši lepi „Zeleni mlaki“, kakih sto korako v na levo od vodotoča, ki ga vidiš pred seboj.“

„Pa kaj ste vendar vse naložili?“ poizveduje nadalje radovedni fante.

„Ej, v teh zlatih časih ni težave za hrano. Na suhem kakor v vodi je treba le pogumnega skoka — časih niti tega ne — pa ti lete pečeni piščanci kar trumoma v usta. Saj vidiš, da se mi kar krivi hrbet obilnega plena današnjega jutra. In da nimam v roki težke cule z mlado ribjo zalego, težkega turškega čibuka, ki mi je postal že druga natura, pa če ne bi bilo korajžnega rjavca tu spredaj, ki me vleče na vso moč z vajeti za seboj, četudi je revež izgubil že dve nogi — ko bi vsega tega ne bilo, ti pravim, že davno bi me bil potegnili pretezni koš nazaj za seboj. Ravnam se pač po stari lovski postavi

Z lokom in sè strelu
lovec preleti
goro in globelo,
ko se dan zbudi.“

Tako deklamuje bahato možič s pipo.

„Strele in loka pa ne morem opaziti na vaših ramenih,“ se začudi Mihec, ki mu je čim dalje bolj ugajal z bogatim plenom obloženi lovec.

„I, kaj še nisi nikoli slišal reka modrega Diogena, ki je rekal: „Omnia mea mecum porto?“ Tudi o meni so pisane te besede; kar premorem, vse nosim vedno s seboj! — Oglej si le moje vitke kračice. Kdaj si videl lok, ki bi bil prožnejši od njih? In moj jezik! Kje najdeš bridko puščico, ki bi tako gotovo zadela mimoletetečega komarja kot on? Prirastlega nosim,

¹ Sekulja ali hrčnica je navadna žaba v travi, rjave barve s temnimi lisami.